

REALITA NULOVÉHO DEFICITU

DRAHÉ SĽUBY ĽSNS

ROBERT CHOVANCULIAK

robert.chovanculiak@iness.sk

Behaviorálna ekonómia ako nová oblasť výskumu zažíva posledné dekády prudký rozvoj. Okrem rozhodovania spotrebiteľa na trhu sa však v posledných rokoch stále viac začína zameriavať na skúmanie rozhodovania voliča v demokratickom zriadení. V tomto výskume doposiaľ odhalili minimálne dva omyly v uvažovaní voličov. Oba sa týkajú verejných financií a oboje spôsobujú, že demokracia nefunguje tak, ako by mohla.

Prvým omylom je, že voliči majú problém vôbec zistiť, koľko a aké dane platia štátu za služby, ktoré im poskytuje. To nie je ná-

hoda, politici totižto často radi schovávajú dane tak, aby o nich ľudia vedeli čo najmenej. Príkladom sú odvody za zamestnanca odvádzané zamestnávateľom, alebo DPH, ktorú odvádzajú za spotrebiteľa predajcovia.

Druhou problematickou oblasťou je predstava voličov o tom, koľko zdrojov ide na jednotlivé služby. Ide o tzv. omyl nevšimania si nákladov obetovaných príležitostí. Voliči často reagujú na verejné výdavky len podľa toho, či znejú „spoločensky vhodné“. Kto by sa opovážil argumentovať, že do zdravotníctva (na chorých ľudí!) už ide dosť zdrojov, alebo že dôchodky (živobytie starých ľudí!) by sa už nemali zvyšovať? Na jednoduchú otázku: „zrušili by ste dotácie pre poľnohospodárov?“ sa obyčajnému človeku vybaví neobrobené polia, prázdne regále a nezamestnaní poľnohospodári.

Aby sa však volič dokázal racionálne rozhodnúť vo vyššie načrtnutých otázkach, musí poznať aspoň približne aj ich náklady obetovaných príležitostí. Teda to, čo stratíme, ak pridáme na dôchodky, alebo ponecháme v platnosti dotácie. Verejné financie sú totižto uzatvorená nádoba. Keď niekde pridáte, inde musíte ubrať.

Tieto skreslenia, ktorým podliehajú voliči, sú dôvodmi, prečo INESS:

- Prevádzkuje portál Cena štátu, kde je možné v zrozumiteľnej podobe sledovať príjmy a výdavky štátu a porovnať ich vývoj v čase
- Každý rok publikuje Vesmír verejných výdavkov, kde sa dajú vo vizuálnej forme pozrieť roztriedené výdavky a príjmy celej verejnej správy a porovnať ich medzi sebou
- Vydáva Účet za služby štátu, kde sa dozviete, koľko ide na rôzne služby štátu v prepočte na jedného obyvateľa SR
- Naprogramoval mobilnú aplikáciu Tvoja cena štátu, kde si môžete zistiť vlastné daňové zaťaženie vášho príjmu a spotreby a prepočítať ho na jednotlivé služby štátu.

Fiškálne dopady programu strany Kotleba - ĽSNS

Tento naakumulovaný know-how sme sa rozhodli pretaviť do prepočtov fiškálnych dopadov populistických politikov. Ako najpopulistickejší program momentálne určite víťazí program strany Kotleba - Ľudová strana naše Slovensko. Rozhodli sme sa preto prepočítať aké očakávané dopady na verejný rozpočet by malo naplnenie programu tejto strany v realite.

Prepočty toho, čo by prinieslo naplnenie Kotlebovho programu boli vypočítané pre rok 2017 – teda čo by sa stalo, keby dnes vládol Marián Kotleba s jeho volebným programom. Kotleba sľubuje zmeny ako na strane príjmov, tak aj na strane výdavkov. V prvom rade sľubuje vyrovnaný rozpočet. Následne sľubuje zrušenie alebo zníženie niektorých výdavkov a taktiež zníženie sadzieb daní na 15 %. Najviac položiek je v rámci rozširovania výdavkov na rôzne služby štátu. V nasledujúcej časti sú rozpísané jednotlivé príjmy a výdavky aj s metodikou odhadu fiškálneho dopadu.

Príjmy rozpočtu:

+ Zvyšovanie daní

Vyrovnané rozpočtovanie

Marián Kotleba neplánuje priamo zvyšovať dane, ale sľubuje vyrovnaný rozpočet, teda potrebuje zvýšiť príjmy, alebo znížiť výdavky. Suma: 1 083,5 mil. eur¹.

- Znižovanie daní

Zavedenie 15 % rovnej dane

Zníženie sadzieb daní z príjmu právnických a fyzických osôb a DPH na 15 % pri statickom prepočte zníži príjmy rozpočtu o 2 887 mil. eur. Pri dynamickom pohľade

pracujeme s dvomi scenármi dopadov zníženia daní na ekonomickú aktivitu. Pri raste aktivity o 10 % by príjmy poklesli o 2019 mil. eur, pri dynamickom efekte 20 % by príjmy štátu klesli o 1151 mil. eur. Pri celkovom odhade „Kotlebovho deficitu“ počítame so stredným scenárom poklesu príjmov o 2019,4 mil. eur.

Výdavky rozpočtu:

+ Znižovanie výdavkov

Zrušenie sociálnych dávok pre Rómov

Úspora 250-322 mil. eur. Úspora je sumou: dávok hmotnej núdz a príplatkov, prídavkov na deti, rodičovského príspevku, a príspevku pri narodení dieťaťa, ktoré poberajú Rómovia (pričom na všetky tieto dávky majú nárok všetci občania SR a neexistujú dávky špeciálne pre Rómov). Rôzne prístupy k metodike ako odhadnúť počet Rómov a nimi poberané dávky je bližšie rozpísané v publikácii Rómsky mýtus². V skratke, pozerali sme sa na dávky cez počet mnohodedných rodín, miesto bydliska (20 okresov s najväčším zastúpením rómskej populácie), alebo počty Rómov z Rómskeho atlasu. Pri celkovom odhade „Kotlebovho deficitu“ počítame s vyšším číslom 322 mil. eur.

Zníženie počtu poslancov zo 150 na 100

Úspora 17,5 mil. eur³.

Zrušenie financovania politických strán z verejných zdrojov

Úspora 12,03 mil. eur⁴.

Stiahnutie vojakov zo zahraničných misií

Úspora 31,36 mil. eur⁵.

Zrušiť poplatok do NATO

Úspora 9,05 mil. eur⁶.

- Zvyšovanie výdavkov

Práca pre všetkých nezamestnaných pri výstavbe bytov, budov a ciest

Ak by sa podarilo zamestnať polovicu dlhodobu nezamestnaných (asi 75 tis. ľudí) za minimálnu mzdu, tak by to stálo 205 mil. eur. To sú náklady na čisté mzdy očistené o platenie daní a odvodov, ktoré zvýšia príjmy štátu a očistené o zníženie nákladov na dávky v hmotnej núdzi, príspevky na bývanie a aktivačné príspevky, ktoré dnes štát týmto nezamestnaným vypláca. V celkových nákladoch však nie sú zarátané náklady na organizáciu práce a náklady na materiál a pomôcky.

Dôchodkový vek 60 rokov

Celkové výdavky na túto politiku musíme znížiť o ušetrené peniaze na dnes vyplácané predčasné dôchodky musíme predpokladať, že časť ľudí nenastúpi na dôchodok (tak ako aj dnes nie všetci nastupujú v dôchodkovom veku), potom sú celkové výdavky opatrenia na úrovni 340 mil. eur.

B e z ú r o č n é pôžičky pre mladomanželov

V prvých troch mesiacoch roku 2017 bola úroková sadzba na hypotékach pre domácnosti na úrovni 1,88 %. Dáta za celkový objem hypoték v roku 2017 ešte neexistujú, budeme preto vychádzať z roku 2016. V tomto roku narástol objem hypoték domácností o 2,8 mld. eur. Ak predpokladáme, že $\frac{1}{4}$ z toho si zobrali domácnosti mladomanželov, ktoré by spĺňali podmienky Kotlebovej politiky, tak by boli ročné náklady na túto politiku v objeme 13 mil. eur. Tu však nepočítame s možnosťou, že by si mladí ľudia dali prefinancovať už existujúce hypotéky a Marián Kotleba by im preplatil úrokové náklady. Ak by sa znova $\frac{1}{4}$ ľudí rozhodla takto refinancovať svoje hypotéky, stálo by to dodatočných 105,8 mil. eur (v odhade celkového deficitu Kotlebovho programu berieme do úvahy číslo 13 mil. eur)

Trojiročná materská a 100 % platu

Ak by všetci ľudia, ktorí dnes poberajú rodičovský príspevok, začali dostávať priemernú materskú dávku, náklady by sa zvýšili o 449 mil. eur ročne. Dôvodom tohto nárastu je skutočnosť, že rodičovský príspevok je dnes 213,20 eur a priemerná materská dávka 478 eur.

Ochrana štátnych hraníc

Dnes dávame na ochranu hraníc s Ukrajinou 37 mil. eur. Táto hranica má však len 98 km, pričom celkové hranice SR majú dĺžku 1652 km. Náklady na ochranu hraníc by tak vzrástli niekoľkonásobne. Aj pri úsporách z rozsahu môžeme očakávať minimálne 5-násobné navýšenie výdavkov na ochranu hraníc, teda 185 mil. eur.

Zrušenie všetkých poplatkov u lekárov

(Po konzultácii s Health Policy Institute) Dnes sú legálne poplatky 1,99 eur na pohotovosti, 17 centov za recept (čo sa ma znížiť na 0, keď bude zavedená ePreskripcia),

7 centov za kilometer dopravnou službou (zvyčajne sa neplatí), lôžkodeň v menej prioritných kúpeľoch, potvrdenia na vlastné účely (vodičský preukaz, zbrojný preukaz atď.), poplatok za nadštandard v nemocnici (jednopošteliňová izba, televízor na izbe a pod) a poplatok za výber operátora. Poplatok za prednostné vyšetrenie už bol zrušený.

V zásade ide o drobné poplatky a neexistuje presná štatistika celkových výdavkov na tieto poplatky (ktorých časť navyše bude zrušená s príchodom eHealthu). Nepredpokladáme tak výrazne zvýšenie verejných výdavkov na túto politiku.

Zoštátnenie poisťovní

V minulosti sa hovorilo o 400 mil. eur za poisťovňu Dôvera. Medzitým musela vláda R. Fica vyplatiť pokutu 22 mil. eur za prehratý súdny spor o zákaz zisku zdravotných poisťovní. Nedá sa však odhadnúť, koľko by bola pokuta alebo cena za zoštátnenie, preto tento výdavok v investičných výdavkoch NIE JE ZAPOČÍTANÝ.

Každá sanitka s lekárom

(Po konzultácii s Health Policy Institute) Dnes máme 273 sanitiek, z toho $\frac{1}{3}$ je s lekárom. Dodatočné náklady na lekára v sanitke sú 10 000 eur mesačne (tieto sumy vychádzajú z regulovaných cien v zdravotníctve). Celkové náklady na lekárov v sanitkách by tak predstavovali 22 mil. eur.

Zoštátniť strategické podniky

Západoslovenská energetika (ZSE), Stredoslovenská energetika (SSE), Východoslovenská energetika (VSE), Slovenský plynárenský priemysel (SPP), Slovenské elektrárne (SE) boli dokopy predané za 4,2 mld. eur. Po úprave o infláciu to predstavuje až 6,1 mld. eur. Zoštátnenie strategických podnikov je jednorazový výdavok, ktorý sme započítali do investičných výdavkov v hodnote bez inflácie. Zároveň sme zvýšili príjmy štátu o 400 mil. eur ročne, čo je predpokladaná dividenda z týchto podnikov – ak si aj po zoštátnení zachovajú svoju výkonnosť.

Obnoviť poľnohospodárstvo

Ak predpokladáme, že Marián Kotleba chce zvyšovať existujúce dotácie o 50 %, v prípade poľnohospodárstva by to stálo 508 mil. eur.

Podpora slovenskej filmovej tvorby

Dotácie vyššie o 50% by stáli 5,5 mil. eur.

Obnovenie zbrojárskej výroby a vybudovanie protivzdušnej obrany + neutralita a opustenie NATO

Po konzultácii so Slovak Security Policy Institute (SSPI) predpokladáme, že náklady na vojakov, ich mzdy a prevádzkové náklady by museli stúpnuť minimálne dvojnásobne, aby sme sa priblížili k počtu vojakov, aký sme mali po vzniku SR. Celkové výdavky: 688,30 mil. eur.

Rovnako by však boli potrebné rozsiahle investičné náklady – v súčasnosti existuje potreba investovať 3,5 mld. eur, aby sme splnili požiadavky NATO. To je súčasný investičný dlh. Plus ak by sme chceli neutralitu a vlastnú armádu, bolo by potrebných minimálne ďalších 3,5 mld. eur na nákup ďalšej techniky. Do investičných výdavkov sme tak započítali potrebu investovať jednorazovo 7 mld. eur.

Obnovenie slovenskej koruny

Zvýšenie dlhových nákladov o 1-2 percentuálne body. V roku 2017 si vláda bude musieť požičať 6 736 mil. eur, čo by znamenalo vyššie výdavky na úroky o 67,3 - 134,6 mil. eur. (v celkovom súčte je započítaný optimistický scenár 67,3 mil.). Tieto výdavky by pritom každoročne rástli, ako by stále väčšia a väčšia časť dlhu bola financovaná už novými, drahšími úvermi.

Vystúpenie z EÚ

Vystúpenie z EÚ by z pohľadu verejného rozpočtu znamenalo zníženie dotácií z EÚ o 2 698,6 mil. eur. Zároveň by však poklesli výdavky na príspevok do EÚ (plus príspevok do rozvojového fondu) a spolufinancovanie o 686 mil. eur a 528 mil. eur. Celkovo by tak vzrástli verejné výdavky o 1 484 mil. eur (za predpokladu nezmenených služieb verejného sektora).

Dotovanie LPG a CNG

Dnes nie sú tieto palivá dotované a nie je jasné, či by bolo dotované inštalovanie splyňovačov alebo priamo cena plynu. Cena plynu je pritom už dnes približne o polovicu nižšia a sú na ňu uvalené nižšie spotrebné dane.

Obnovenie lesov

Lesy v SR nie sú priamo dotované. Ak dotácie plynú cez projekty v poľnohospodárstve, tak sú už obsiahnuté v odseku o poľnohospodárstve vyššie.

Záver

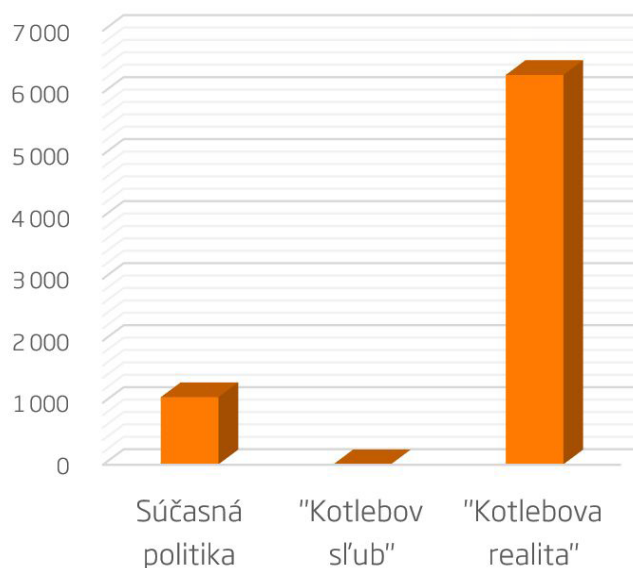
Marián Kotleba plánuje znižovať výdavky v zanedbateľných oblastiach, pri ktorých ušetrí desiatky, maximálne stovky miliónov eur. Napríklad znížiť počet poslancov, zrušiť financovanie strán z verejných zdrojov, alebo nevyplácať dávky pre Rómov. Zároveň však plánuje zvyšovať výdavky v extrémne drahých oblastiach ako dôchodky, materská, armáda, či politika nezamestnanosti, ktoré spolu tvoria miliardové položky. K tomu sľubuje Marián Kotleba razantné zníženie daní a zníženie deficitu verejných financií na nulu.

Preto **napriek tomu, že Marián Kotleba sľubuje vyrovnaný rozpočet, jeho program by navýšil súčasný deficit o 5,2 mld. eur** – bez investičných výdavkov. Rozdiel medzi sľubom a odhadom reality je tak až **6,3 mld. eur** („Kotlebov deficit“ + dnešný deficit).

Najdrahšie položky sú: zníženie veku odchodu do dôchodku (339 mil. eur), zvýšenie materskej (448 mil. eur), zníženie daní (2 mld. eur), odchod z EÚ (1,4 mld. eur), armáda (688 mil. eur), či politika nezamestnanosti (205 mil. eur).

Porovnanie troch scenárov verejných financií

Deficit verejných financií v roku 2017 (v mil. eur)

Zdroj: Návrh rozpočtu verejnej správy 2017-2019, program politickej strany Kotleba - Ľudová strana Naše Slovensko

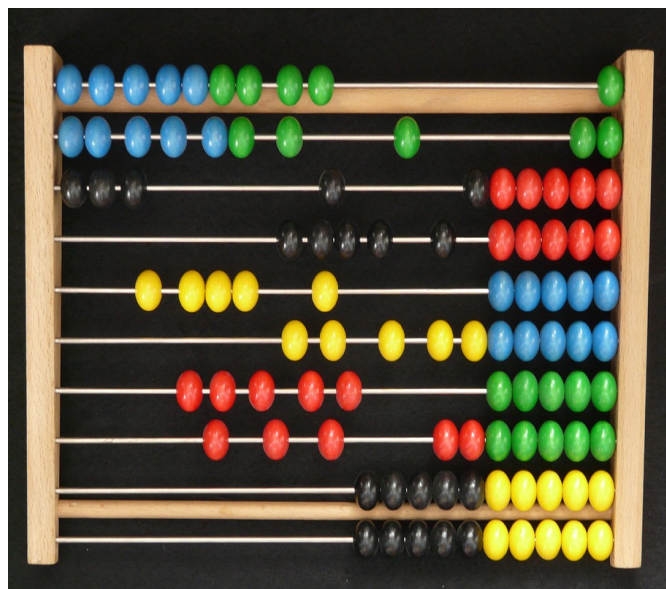
zvýšenie (-)/zníženie (+) deficitu v mil. EUR	
Príjmy verejného rozpočtu:	
Vyrovnaný rozpočet verejnej správy	-1 084
Zavedenie 15 % rovnej dane	-2 019
Vyššie dividendy zo štátnych podnikov	+400
Výdavky verejného rozpočtu:	
Znižovanie výdavkov	
- Zrušenie sociálnych dávok pre Rómov	+323
- Zníženie počtu poslancov zo 150 na 100	+18
- Zrušenie financovania politických strán z verejných zdrojov	+12
- Stiahnutie vojakov zo zahraničných misí	+31
- Zrušiť poplatok do NATO	+9
Zvyšovanie výdavkov	
- Práca pre všetkých nezamestnaných	-206
- Dôchodkový vek 60 rokov	-340
- Trojročná materská a 100 % platu	-449
- Ochrana štátnych hraníc	-185
- Zrušenie všetkých poplatkov u lekárov	Nezapočítané
- Zoštátnenie poisťovní	Nezapočítané
- Každá sanitka s lekárom	-22
- Vystúpenie z EÚ	-1 485
- Podpora slovenskej filmovej tvorby	-6
- Obnoviť poľnohospodárstvo	-508
- Obrana prevádzkových náklady	-688
- Obnovenie slovenskej koruny	-67
- Bezúročné pôžičky pre mladomanželov	-13
- Dotovanie LPG a CNG	Nezapočítané
- Obnovenie lesov	Nezapočítané
- Zoštátniť strategické podniky	-4 257
- Obnovenie zbrojárskej výroby a neutralita SR	-7 000
Celkovo:	
"Kotlebov deficit"	-5 195
Celkový deficit	-6 279
Investičný výdavky	-11 257
Zdroj: vlastné spracovanie	

Jednorazové investičné výdavky spojené s programom sú vo výške približne 11 miliárd eur. Zároveň by však tieto investície priniesli teoretické dividendy vo výške 400 miliónov eur, o ktoré už bol znížený „Kotlebov deficit“.

Najdrahšie položky sú: zoštátnenie strategických podnikov, ozbrojenie a neutralita Slovenska (zoštátnenie poisťovní nie je zarátané).

Ak by sa realizoval Kotlebov program ako celok, súčasný deficit by sa zvýšil o 5,2 mld. eur. A celkový deficit by dosiahol úroveň 7,47 % HDP, v porovnaní so súčasným deficitom 1,29 % HDP. **Navyše by však bolo potrebné prefinancovať jednorazové investičné výdavky na úrovni 11 mld. eur.**

Prepočty boli zverejnené aj na blogu Richarda Sulíka „Slovensko podľa Kotlebu“.

1 Údaje sú z rozpočtov verejnej správy.

2 Rómovia a sociálne dávky: Sú Rómovia problémom verejných financií Slovenska?, odkaz: <http://iness.sk/mytus/wp-content/uploads/ROMA-2016.pdf>

3 Údaje sú z rozpočtov verejnej správy

4 Údaje sú z rozpočtov verejnej správy

5 Údaje sú z rozpočtov verejnej správy

6 Údaje sú z rozpočtu Ministerstva obrany

Ing. Róbert Chovanculiak, Ph.D. Do INESS nastúpil po predchádzajúcej spolupráci v roku 2015. Absolvent Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde absolvoval aj postgraduálne štúdium na katedre Verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja. Vo svojom výskume sa venuje fungovaniu verejného sektora, internetovým technológiám a školstvu.

Aktuálne publikácie

PREČO ZACHOVAŤ HOTOVOŠŤ

V INT **Investičné stimuly** analyzujeme stimuly z rokov 2002-2016. Za toto obdobie sa udelilo 176 investičných stimulov 148 subjektom v celkovej hodnote takmer 1,65 miliardy eur. Tieto projekty mali vytvoriť 54 407 pracovných miest.

ZÁZRAČNÉ ÚPRAVY NEZAMESTNANOSTI

V INESS na tému **Zázračné úpravy nezamestnanosti** analyzujeme vývoj nezamestnanosti medzi rokmi 2012-2016. Za toto obdobie klesla nezamestnanosť zo 14 % na 9,6 %. Obraz úspechu však naštrbujú niektoré okolnosti tohto poklesu.

INVESTIČNÉ STIMULY

Hotovosti nadchádzajú ťažké časy. Čoraz viac štátov začína rozprávať o bezhotovostnej ekonomike. Hotovosť však plní viacero dôležitých funkcií. Píšeme o nich v INT **Prečo zachovať hotovosť.**